

dr Jarosław Świeczkowski

ORCID: 0000-0002-5656-6914

jaroslaw.swieczkowski62@gmail.com

Uniwersytet Gdański

Dopuszczalność pobrania przez komornika opłaty egzekucyjnej w przypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego – glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2024 r., III CZP 6/23

Słowa kluczowe: *postępowanie egzekucyjne; komornik sądowy; egzekucja sądowa; oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego*

Uchwała Sądu Najwyższego zasługuje na aprobatę, ale pod pewnym warunkiem. Należy ją rozumieć jako wskazanie przez Sąd jednej z wielu przyczyn niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Krytycznie natomiast odnieść się należy do poglądów Sądu Najwyższego przedstawionych w uzasadnieniu podjętej uchwały. Jest to glosa częściowo krytyczna. Orzeczenie porusza problematykę złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi. Taki wniosek może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych. Zdaniem Sądu dokonywanie przez wierzyciela badania, czy dłużnik zachował zdolność sądową, jest sprzeczne z wymogami praktyki obrotu i zwiększałoby wydatki przed wszczęciem egzekucji. Przytoczone przez Sąd Najwyższy argumenty nie znajdują żadnego uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa. Komornik sądowy podejmuje szereg czynności w związku z wnioskiem wierzyciela. Organy egzekucyjne zostałyby obciążone dodatkowymi obowiązkami pomimo braku takiej regulacji. Krytyczne stanowisko wobec tych argumentów przedstawionych przez Sąd ma istotne znaczenie dla praktyki, w tym możliwości obciążenia opłatą.

Teza:

Złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. 2024, poz. 377).

Wprowadzenie

Glosowana uchwała Sądu Najwyższego zasługuje na uwagę z kilku przyczyn. Po pierwsze, porusza ciągle aktualny temat związany

z celowością wszczęcia postępowania egzekucyjnego oraz opłaty powiązanej z oczywiście niecelowym wszczęciem. Potwierdza to komentowane orzeczenie, które wszakże nie jest pierwszym dotyczącym opłaty ustalonej

na podstawie art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Po drugie, prawidłowe określenie, czy wierzyciel celowo wszczął postępowanie egzekucyjne, czy też doszło do oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego zainicjowanego wnioskiem wierzyciela, jest niezwykle istotne dla praktyków – w szczególności dla pełnomocników stron, komorników sądowych czy sędziów. Poruszane zagadnienie nie zostało jednolicie przedstawione w judykaturze¹, co może powodować szereg problemów natury praktycznej. Celem niniejszej glosy jest wykazanie w szczególności, iż nie ma podstawy prawnej, która określałaby zakres obowiązków wierzyciela przed złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji, taki wniosek gestora postępowania inicjuje bowiem postępowanie egzekucyjne. Oczywiście wierzyciel może skierować wniosek o wszczęcie egzekucji bez weryfikacji np. tego, czy dłużnik żyje, czy nie została ogłoszona upadłość dłużnika, lecz musi liczyć się ze skutkami swoich zaniechań. Celem egzekucji jest bowiem spełnienie przez dłużnika świadczenia przy zastosowaniu środków przymusu w toku egzekucji, a wierzyciel winien być zainteresowany skutecznością egzekucji. Dlatego też wskazane jest podanie przez wierzyciela składników majątku dłużnika czy też zlecenie komornikowi poszukiwania majątku, jeżeli w drodze czynności przewidzianych w art. 801 § 1 pkt 1 k.p.c. nie zdołano ustalić majątku pozwalającego na zaspokojenie dochodzonego świadczenia. Wierzyciel ma możliwości poczynienia ustaleń dotyczących zdolności sądowej dłużnika, lecz w praktyce częstokroć nie korzysta z nich.

Zauważyć także należy, że w innych postępowaniach cywilnych, rozpoznawczym czy zabezpieczającym ustawodawca nie nakłada na powoda, wnioskodawcę czy uprawnionego takich obowiązków, lecz sąd również nie czyni tego rodzaju ustaleń z urzędu w każdej sprawie, choć dysponuje dostępem do bazy adresowej. Analogicznie rzecz ma się w odniesieniu do

postępowania egzekucyjnego i czynności dokonywanych przez komorników. W celu potwierdzenia argumentów zawartych w niniejszym opracowaniu zastosowano analizę dogmatyczną oraz w ograniczonym zakresie metodę historycznoprawną. Dokonano w zakresie niezbędnym dla celów artykułu analizy przepisów ustawy o kosztach komorniczych, w szczególności art. 30 u.k.k. oraz art. 49 u.k.s.e., przeanalizowano wybrane regulacje w celu ich interpretacji, a także zapoznano się z dorobkiem judykatury oraz doktryny, w szczególności postępowania cywilnego.

1. Stan faktyczny

Wierzyciel złożył wniosek do komornika sądowego o wszczęcie postępowania egzekucyjnego. W toku postępowania komornik ustalił, że dłużnik zmarł kilka lat przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. W związku z tym komornik na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. umorzył postępowanie egzekucyjne z uwagi na oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania i ustalił koszty postępowania egzekucyjnego, w tym opłatę stosunkową z art. 30 u.k.k. W ocenie komornika wierzyciel oczywiście niecelowo wszczął postępowanie egzekucyjne z uwagi na śmierć dłużnika przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. Na postanowienie komornika wierzyciel wniósł skargę. Referendarz sądowy oddalił skargę, a w zakresie dotyczącym opłaty stosunkowej powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w uchwale z dnia 27 stycznia 2022 r. (III CZP 36/22, OSNC 2022, nr 9, poz. 86).

2. Stanowisko Sądu Najwyższego

Sąd Najwyższy opowiedział się za rozwiązaniem, że złożenie przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego w rozumieniu art. 30 u.k.k.

¹ Zob. orzeczenia wskazane w dalszej części niniejszego opracowania.

3. Ocena stanowiska Sądu Najwyższego zajętego w głosowanym orzeczeniu

Teza podjętej przez Sąd Najwyższy uchwały zasługuje na aprobatę pod warunkiem, że będzie ona rozumiana jako wskazanie przez Sąd Najwyższy jednej z wielu przyczyn niecelowego wszczęcia postępowania. Krytycznie natomiast odnieść się należy do poglądów Sądu Najwyższego przedstawionych w uzasadnieniu podjętej uchwały.

4. Oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego

Zgodnie z art. 30 u.k.k. w razie oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego lub wskazania we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby niebędącej dłużnikiem komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia. W takim przypadku komornik nie ściąga ani nie pobiera opłaty od dłużnika, a opłatę ściągniętą lub pobraną zwraca dłużnikowi. Artykułu 29 ust. 1–3 nie stosuje się. Jak wskazuje Marcin Uliaz, wyrażenie „oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego” należy rozumieć jako „jest oczywiste, że niecelowo wszczęto postępowanie egzekucyjne”².

Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale wiąże użyte w art. 30 u.k.k. pojęcie „oczywista niecelowość” ze złożeniem przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego, mimo że nie mógł on doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, o czym wierzyciel przed złożeniem wniosku wiedział lub gdyby nie działał niedbale, mógł się dowiedzieć. Jak przy tym wskazuje Zbigniew Radwański, powołując się na orzeczenie Sądu Najwyższego³, pojęcie niedbalstwa w prawie cywilnym wiąże się z niedołożeniem należytej staranności. Jest

to obiektywny (abstrakcyjny) miernik zachowania, formułowany jako wzorzec powinienego zachowania każdego, kto znajdzie się w określonej sytuacji. Podstawą do formułowania takich wzorców są ogólne reguły współżycia społecznego, a także szczegółowe przepisy prawne, pragmatyki zawodowe, zasady deontologii, określone zwyczaje dostosowane do pewnych typów czynności, zawodów lub nawet sytuacji, w których danego rodzaju czynności się dokonuje⁴. Zachowanie odbiegające od tego wzorca uzasadnia zarzut niedbalstwa.

Pogląd ten nie zasługuje na aprobatę. Artykuł 30 u.k.k. zastąpił obowiązujący uprzednio art. 49 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁵, który stanowił, że w przypadku niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego opłaty, o których mowa w art. 49 ust. 1 i 2 ustawy, uiszcza wierzyciel. Rzeczywiście w poprzednim stanie prawnym, na co zwrócił uwagę Sąd Najwyższy, w ustawie użyto pojęcia „niecelowość”, a nie „oczywista niecelowość”, co jednak uznać należy za uzasadnione potrzebą wyeliminowania wątpliwości, czy w danym przypadku zaistniało niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, np. gdy wierzyciel złożył wniosek o ponowne wszczęcie egzekucji niedługo po uprawomocnieniu się postanowienia komornika o umorzeniu postępowania egzekucyjnego z powodu bezskuteczności egzekucji. W takiej sytuacji można przypuszczać, że również w tym przypadku egzekucja okaże się bezskuteczna, jednak nie jest to oczywiste i tym samym złożenie przez wierzyciela ponownego wniosku o postępowanie egzekucyjne mogłoby być uznane za niecelowe. Ponieważ jednak sytuacja majątkowa dłużnika może ulec zmianie nawet w krótkim okresie, np. w wyniku spadkobrania, podjęcia pracy zarobkowej czy uzyskania prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie sposób przyjąć, że złożenie

² M. Uliaz [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 8: *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2021, s. 1568.

³ Wyrok SN z dnia 3 maja 1972 r., I CR 71/72, OSNCP 1973 nr 2, poz. 27, Legalis nr 16222.

⁴ Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1995, s. 174.

⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1309 ze zm.), dalej: u.k.s.e.

takiego wniosku przez wierzyciela może stanowić oczywiste niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Ponadto jedynie od uznania komornika lub sądu rozstrzygającego skargę na czynności komornika byłoby zależne, czy dany upływ czasu pomiędzy zakończeniem jednego a zainicjowaniem kolejnego postępowania egzekucyjnego uzasadnia przyjęcie, że ponowne złożenie wniosku winno być uznane za niecelowe wszczęcie postępowania, czy też nie, ustawa w tym zakresie bowiem nie zawiera żadnych rozwiązań⁶.

5. Ustalenia dokonywane przez wierzyciela a informacje uzyskiwane przez komornika

Wątpliwości wywołuje podjęta przez Sąd Najwyższy próba określenia zakresu obowiązków wierzyciela przed złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji, stwierdził on bowiem, że ustawodawca nie nałożył na wierzyciela przed złożeniem wniosku egzekucyjnego obowiązku pozyskania wiedzy o sytuacji życiowej i majątkowej dłużnika⁷. Wierzyciel ma wprowadzić możliwości poczynienia ustaleń odnośnie do zdolności sądowej dłużnika, ale nie uczyni tego tak sprawnie jak komornik (zob. art. 46 ust. 2 pkt 1 u.e.l.⁸).

Uszło uwadze Sądu, że również w innych postępowaniach cywilnych, rozpoznawczym czy zabezpieczającym ustawodawca nie nakłada na powoda, wnioskodawcę, czy uprawnionego takich obowiązków, jednak sąd także nie czyni tego rodzaju ustaleń z urzędu w każdej sprawie, choć dysponuje dostępem do bazy adresowej. Ustawa obowiązku takiego na sąd

nie nakłada. Podobnie jak w przypadku komornika. Stąd brak jest podstawy prawnej do sformułowanego przez Sąd Najwyższy poglądu, że to w toku postępowania egzekucyjnego komornik gromadzi informacje o dłużniku przydatne dla celu egzekucji (art. 761 i art. 801 k.p.c.) i dysponuje w przeciwieństwie do wierzyciela instrumentami, które pozwalają to czynić szybko i efektywnie. W stanie prawnym obowiązującym od 1 stycznia 2019 r. komornik ma też możliwość uzyskania za pośrednictwem systemu teleinformatycznego (art. 761 § 2² k.p.c.) informacji o dłużniku z bazy PESEL w zakresie niezbędnym do prowadzenia postępowania egzekucyjnego lub zabezpieczającego (art. 46 ust. 1 pkt 3 u.e.l.).

6. Moment wszczęcia postępowania egzekucyjnego a wszczęcia egzekucji

Wyrażona przez Sąd Najwyższy opinia nie znajduje uzasadnienia w art. 30 u.k.k., bowiem przepis ten wyraźnie odwołuje się do chwili wszczęcia postępowania egzekucyjnego, czyli złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji, natomiast wskazywane przez Sąd Najwyższy czynności ustalające, których miałyby dokonywać komornik, musiałyby odbywać się już w ramach toczącego się postępowania egzekucyjnego. Jak trafnie bowiem wskazuje Andrzej Marciniak⁹, złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji nie wszczyna jeszcze egzekucji, lecz jedynie postępowanie egzekucyjne. Pogląd ten nie wywołuje też jakichkolwiek wątpliwości w judykaturze, jak bowiem zauważył Sąd Najwyższy w orzeczeniu o sygn. III

⁶ Zob. też: S. Cieślak, *Przedawnienie roszczenia a oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 2, s. 75–97.

⁷ Stanowisko podobne zajął: M. Krakowiak, *Wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko nieżyjącemu dłużnikowi a opłata egzekucyjna należna komornikowi sądowemu – glosa – III CZP 36/22*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 17, s. 922.

⁸ Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (t.j. Dz.U. 2024, poz. 736).

⁹ Por. A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019, s. 24; W. Broniewicz, *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 8, s. 39. O zamiennym, błędnym używaniu pojęć „egzekucja” i „postępowanie egzekucyjne” zob. Z. Szczurek, *Pojęcie i cel postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego. Rys historyczny egzekucji sądowej* [w:] *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Sopot 2005, LEX/el.

CZP 93/10¹⁰, złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji (art. 796 § 1 k.p.c.) powoduje wszczęcie postępowania egzekucyjnego, natomiast do wszczęcia egzekucji dochodzi dopiero po dokonaniu przez organ egzekucyjny pierwszej czynności egzekucyjnej w stosunku do dłużnika.

7. Podstawy pobrania opłaty z art. 30 u.k.k.

Równocześnie Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale nie wypowiedział się krytycznie na temat poglądu wyrażonego w innym ze swoich orzeczeń, o którym sam resztą wspomniał. Wprost przeciwnie, Sąd Najwyższy w głosowanym orzeczeniu pogląd ten w znacznym zakresie podzielił. Mianowicie jak zauważył w głosowanej uchwale, podobnym zagadnieniem zajmował się także w uchwale z dnia 28 stycznia 2022 r. (III CZP 21/22)¹¹, przyjmując, że art. 30 u.k.k. nie stanowi podstawy pobrania przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej od wierzyciela na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 k.p.c. ze względu na złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika¹².

W uchwale tej Sąd Najwyższy przyjął, że na podstawie art. 30 u.k.k. istnieją dwie różne podstawy do pobrania od wierzyciela opłaty. Pierwsza dotyczy wadliwego wskazania przez wierzyciela w treści wniosku egzekucyjnego jako dłużnika podmiotu, który nie jest dłużnikiem. Wówczas aktualizuje się podstawa do obciążenia wierzyciela opłatą. Druga sytuacja wiąże się z uwzględnieniem celu wszczęcia postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy, „nie budzi wątpliwości, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela można ocenić jako niecelowe, gdy obiektywna ocena postępowania dłużnika wskazuje, że nie dał on powodu do wszczęcia egzekucji np. wcześniej spełnił już świadczenie wobec wierzyciela. Podobnie należy ocenić sytuację, w której z innych powodów tytuł wykonawczy został pozbawiony cech wykonalności i nie może stanowić podstawy prowadzenia egzekucji”. Wówczas nie jest wszakże możliwe, iż cel egzekucji zostanie osiągnięty.

Wyrażonej przez Sąd Najwyższy opinii nie można podzielić. Przede wszystkim zauważyć należy, że odwołanie się przez ustawodawcę w art. 30 u.k.k. do wadliwego wskazania przez wierzyciela osoby dłużnika we wniosku o wszczęcie egzekucji ma powodować, że ewentualne późniejsze, już w trakcie postępowania egzekucyjnego, prawidłowe określenie osoby dłużnika powinno pozostawać bez wpływu na podstawę do obciążenia opłatą wierzyciela. Komornik jest związany wnioskiem wierzyciela, którego obowiązkiem jest wskazanie we wniosku o wszczęcie egzekucji nie tylko przedmiotu egzekucji, ale także zakresu podmiotowego egzekucji. To, że komornik związany jest wnioskiem wierzyciela, oznacza, że w przypadku wadliwego wskazania przez wierzyciela osoby dłużnika obowiązkiem komornika jest wszczęcie egzekucji przeciwko tej osobie. Nie jest zatem możliwe, jak przyjął Sąd Najwyższy, aby przebieg postępowania

¹⁰ Uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011, nr 7–8, poz. 80.

¹¹ Uchwała SN z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22, OSNC 2022, nr 10, poz. 98.

¹² Odmienne: M. Uliasz [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. J. Świeczkowski, M. Świeczkowska-Wójcikowska, Warszawa 2024, s. 1284; M. Michalska-Marciniak, *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 7, s. 87–94; J. Szachta, *Dopuszczalność ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w przypadku odmowy wszczęcia egzekucji*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 11, s. 22–45; R. Słabuszewski, *Obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji co do osoby zmarłej*, „Monitor Prawniczy” 2024, nr 7, s. 436. Podobnie też: G. Kamiński, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej*, cz. I, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021, nr 8, s. 5–18; idem, *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorni-*

czej, cz. II, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021, nr 9, s. 4–19.

egzekucyjnego wywarł wpływ na błędne wskazanie we wniosku o wszczęcie egzekucji osoby dłużnika.

Ponadto jak powszechnie przyjmuje się w piśmiennictwie i judykaturze, złożenie wniosku o wszczęcie egzekucji skutkuje wszczęciem postępowania egzekucyjnego, co powoduje, że na ten moment winna być dokonywana ocena celowości wszczęcia tego postępowania, i słusznie prawodawca uznał, że brak jest w tym przypadku potrzeby określania, że chodzi o chwilę złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji, skoro w art. 30 u.k.k. ustawa wprost odwołuje się do chwili wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a jak wyjaśnił Sąd Apelacyjny w Warszawie w orzeczeniu o sygn. VII AGa 568/21¹³, wszczęcie tzw. właściwego postępowania egzekucyjnego należy odróżnić od wszczęcia egzekucji. Do wszczęcia właściwego postępowania egzekucyjnego dochodzi z chwilą złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji. Wszczęcie egzekucji zaś co do zasady następuje w momencie dokonania pierwszej czynności egzekucyjnej, co wyraża się w tym, że dłużnikowi doręcza się wówczas zawiadomienie o wszczęciu egzekucji (art. 805 k.p.c.). Upraszczając, postępowanie egzekucyjne wszczyna wierzyciel, natomiast egzekucję – organ egzekucyjny.

Nie można zatem podzielić poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy, że podstawą do obciążenia wierzyciela opłatą egzekucyjną przy zastosowaniu art. 30 u.k.k. jest ocena dotycząca celowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a zatem postępowania, które może być wszczęte na skutek wniosku wierzyciela. Nie jest bowiem w razie złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji uprawnieniem komornika decydowanie o wszczęciu lub niewszczęciu postępowania egzekucyjnego. Do wszczęcia tego postępowania dochodzi z chwilą złożenia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie egzekucji. Nie jest też prawnie dopuszczalne dokonywanie przez komornika jakichkolwiek czynności

ustalających przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego.

Na marginesie należy zauważyć, że w przypadku potrzeby ustalenia, czy nie doszło do ogłoszenia upadłości dłużnika, komornik dysponuje takimi samymi narzędziami jak każdy wierzyciel¹⁴.

8. Porównanie regulacji z art. 30 u.k.k. z regulacjami z art. 49 ust. 4 u.k.s.e.

Słusznie zauważył Sąd Najwyższy w glosowanej uchwale, że porównanie poprzednio obowiązującego art. 49 ust. 4 u.k.s.e. i będącego przedmiotem analizy art. 30 u.k.k. wskazuje, że różnica między nimi polega jedynie na tym, że uprzednio dla obarczenia wierzyciela opłatą egzekucyjną wystarczające było wszczęcie postępowania egzekucyjnego „niecelowo”, obecnie natomiast niezbędna jest „oczywista niecelowość”, co przemawia za zamiarem ograniczenia jego zastosowania.

Nie oznacza to jednak, jak przyjął Sąd Najwyższy, że w konsekwencji pojęcie to należy wiązać ze złożeniem przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego, mimo że nie mógł on doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, o czym wierzyciel przed złożeniem wniosku wiedział lub gdyby nie działał niedbale, mógł się dowiedzieć. Opłata stosunkowa z art. 30 u.k.k. stanowi swoistą sankcję dla wierzyciela¹⁵.

Uznać bowiem należy, że celem ustawodawcy było uniknięcie sytuacji, w których prze-

¹⁴ Zob. szerzej: J. Świeczkowski, *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2023, nr 1, s. 210–217.

¹⁵ P. Feliga, *Aksjologiczne podstawy ochrony dłużnika przed oczywiście niecelowym wszczęciem postępowania egzekucyjnego w świetle art. 30 u.k.k.* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, red. S. Cieślak, Sopot 2022, s. 237; P. Blus, P. Sławicki, *Opłata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 3, s. 90–106.

¹³ Wyrok SA w Warszawie z dnia 19 maja 2022 r., VII AGa 568/21, LEX nr 3452776.

pis ten byłby nadużywany, np. w razie skierowania przez wierzyciela ponownego wniosku o wszczęcie egzekucji przeciwko temu samemu dłużnikowi niedługo po uprzednim umorzeniu postępowania egzekucyjnego z powodu bezskuteczności egzekucji. W takim przypadku istnieje co prawda bardzo duże prawdopodobieństwo, że egzekucja okaże się niecelowa, jednak niecelowość ta nie może być uznana w chwili wszczęcia postępowania egzekucyjnego za oczywistą.

9. Aspekt praktyczny zagadnienia

Nie można też podzielić argumentu Sądu Najwyższego, że dokonywanie przez wierzyciela badania, czy dłużnik zachował zdolność sądową, jest sprzeczne z wymogami praktyki obrotu i zwiększałoby wydatki na prowadzenie egzekucji jeszcze przed jej wszczęciem. Każdorazowa weryfikacja przez wierzyciela zdolności sądowej dłużnika stałaby w sprzeczności z efektywnością i sprawnością egzekucji, która co do zasady wymaga szybkiego złożenia wniosku egzekucyjnego, brak dobrowolnej realizacji tytułu wykonawczego nakazuje się bowiem liczyć z możliwością podejmowania przez dłużnika czynności udaremniających skuteczną egzekucję. W takim stanie rzeczy występowanie przez wierzyciela każdorazowo z wnioskiem do właściwych organów celem zweryfikowania zdolności sądowej dłużnika, aby uniknąć ryzyka obciążenia opłatą egzekucyjną w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia, pozostaje w kolizji z celem egzekucji.

Przytoczone przez Sąd Najwyższy argumenty nie znajdują żadnego uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa. Ponadto nie jest zrozumiały argument, że ustalanie przez wierzyciela, czy składa wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko osobie posiadającej zdolność sądową, pozostaje w sprzeczności z szybkością i sprawnością. Czas trwania postępowania rozpoznawczego jest nieporównywalnie dłuższy niż niezbędny do dokonania przez wierzyciela takich ustaleń. Ponadto zapobieganiu ewentualnym negatywnym skutkom upływu czasu służy instytucja zabezpieczenia roszczeń.

Zauważyć przy tym należy, że obarczanie organów egzekucyjnych dodatkowymi obowiązkami, które wbrew pogładowi Sądu Najwyższego nie ograniczałyby się jedynie do ustalania, czy dłużnik posiada zdolność sądową, ewentualnie czy przeciwko dłużnikowi nie toczy się postępowanie upadłościowe, nie ogranicza się jedynie do tych czynności, a wiąże się z szeregiem innych, takich jak w szczególności rejestracja sprawy, czynności prowadzące do uzupełnienia ewentualnych braków formalnych i fiskalnych wniosku, zaksięgowanie zaliczki na wydatki¹⁶. Podejmowanie tych czynności zaś niewątpliwie wywierałoby negatywny wpływ na szybkość i sprawność egzekucji prowadzonych w innych sprawach, a ponadto wydatki związane z takimi czynnościami musiałby ponosić komornik.

Podsumowanie

Reasumując argumenty podniesione w niniejszym opracowaniu, należy wskazać, że Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale trafnie opowiedział się za rozwiązaniem, iż złożenie przez wierzyciela wniosku egzekucyjnego przeciwko zmarłemu dłużnikowi może stanowić oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, o którym mowa w art. 30 u.k.k. Pomimo tego Sąd w dowolny sposób podchodzi do pojęć „wszczęcie egzekucji” i „wszczęcie postępowania egzekucyjnego”, co prowadzi do błędnego określenia obowiązków organów egzekucyjnych. Nie zauważa przy tym szeregu czynności podejmowanych przez organ egzekucyjny, które wpływają na ogólny system egzekucji sądowej w Polsce, jej stan, w tym sprawność i skuteczność. Nakładanie na komorników sądowych kolejnych obowiązków, nieprzewidzianych przez przepisy, stoi w sprzeczności z celami

¹⁶ Por. J. Szachta, *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa określona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1, s. 27.

postępowania egzekucyjnego. Wszakże komornik nie jest pełnomocnikiem żadnej ze stron. Stąd też jeśli wierzyciel skieruje wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko zmarłemu dłużnikowi, winien liczyć się co do zasa-

dy z ustaleniem przez organ egzekucyjny, iż doszło do oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego, co będzie się wiązało z koniecznością obciążenia wnioskodawcy opłatą określoną w art. 30 u.k.k.

Abstract

The Admissibility of a Bailiff's Enforcement Fee in the case of evidently pointless initiation of enforcement proceedings – commentary on the Resolution of the Supreme Court of 6 April 2024, III CZP 6/23

Keywords: enforcement proceedings; court bailiff; judicial enforcement; evidently pointless initiation of enforcement proceedings

The resolution of the Supreme Court deserves approval, but with one condition. It should be understood as the Court's indication of one of the many reasons for evidently pointless initiation of enforcement proceedings. The views of the Supreme Court presented in the justification of the resolution must be criticized. This is a partially critical gloss. The judgment concerns the submission of an application by the creditor to initiate enforcement against a deceased debtor. Such an application can certainly constitute an evidently pointless initiation of enforcement proceedings (Article 30 of the Act of 28 February 2018, on Court Enforcement Fees). According to the Court, requiring the creditor to investigate whether the debtor retains legal capacity is contrary to the requirements of business practice and would increase expenses before initiating enforcement. The arguments presented by the Supreme Court have no basis by law. The bailiff performs a lot of actions on application the creditor. Court bailiffs would be burdened with additional responsibilities – without regulation. a critical opinion is of significant importance for practice (toward these arguments presented by the Court), including the possibility of imposing a fee.

Bibliografia

Literatura

- Blus P., Sławicki P., *Oplata egzekucyjna w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po śmierci dłużnika. Glosa do uchwały SN z dnia 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 3.
- Broniewicz W., *Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 8.
- Cieślak S., *Przedawnienie roszczenia a oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały SN z dnia 26 kwietnia 2022 r., III CZP 91/22*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 2.
- Feliga P., *Aksjologiczne podstawy ochrony dłużnika przed oczywiście niecelowym wszczęciem postępowania egzekucyjnego w świetle art. 30 u.k.k.* [w:] *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, red. S. Cieślak, Sopot 2022.
- Kamieński G., *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. I*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021, nr 8.
- Kamieński G., *Stosowanie sankcji kosztowej (art. 30 u.k.k.) w praktyce komorniczej, cz. II*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2021, nr 9.
- Krakowiak M., *Wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko nieżyjącemu dłużnikowi a opłata egzekucyjna należna komornikowi sądowemu – glosa – III CZP 36/22*, „Monitor Prawniczy” 2022, nr 17.

- Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2019.
- Michalska-Marciniak M., *Głos w dyskusji dotyczącej zagadnienia, czy śmierć dłużnika stanowi wypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 7.
- Słabuszewski R., *Obciążenie wierzyciela opłatą stosunkową w przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji co do osoby zmarłej*, „Monitor Prawniczy” 2024, nr 7.
- Szachta J., *Dopuszczalność ustalenia opłaty stosunkowej z art. 30 u.k.k. w przypadku odmowy wszczęcia egzekucji*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2023, nr 11.
- Szachta J., *Wniosek o wszczęcie egzekucji złożony po ogłoszeniu upadłości a opłata stosunkowa określona w art. 30 ustawy o kosztach komorniczych. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2023, nr 1.
- Szczurek Z., *Pojęcie i cel postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego. Rys historyczny egzekucji sądowej* [w:] *Egzekucja sądowa w sprawach cywilnych. Część ogólna*, Sopot 2005.
- Świeczkowski J., *Niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2023, nr 1.
- Uliasz M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. J. Świeczkowski, M. Świeczkowska-Wójcikowska, Warszawa 2024.
- Uliasz M. [w:] *System Prawa Cywilnego*, t. 8: *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2021.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568 ze zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. 2018, poz. 1309 ze zm.).
- Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (t.j. Dz.U. 2024, poz. 736).
- Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. 2024, poz. 377).

Orzecznictwo

- Wyrok SN z dnia 3 maja 1972 r., i CR 71/72, OSNCP 1973 nr 2, poz. 27, Legalis nr 16222.
- Uchwała SN z dnia 17 grudnia 2010 r., III CZP 93/10, OSNC 2011, nr 7–8, poz. 80.
- Wyrok SA w Warszawie z dnia 19 maja 2022 r., VII AGa 568/21, LEX nr 3452776.
- Uchwała SN z dnia 28 stycznia 2022 r., III CZP 21/22, OSNC 2022, nr 10, poz. 98.